

ИЗГРАЖДАНЕ НА АДАПТИВНИ СТРАТЕГИИ ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ В ГЛОБАЛИЗИРАЩИЯ СЕ СВЯТ

д-р Емил Иванов Люцканов, вицеадмирал (оз)

Университет по библиотекознание и информационни технологии, София

BUILDING ADAPTIVE STRATEGIES FOR NATIONAL SECURITY IN GLOBALIZING WORLD

Dr. Emil Ivanov Lyutskanov, Vice Admiral (Ret. Navy)

University of Library Studies and Information Technologies

Резюме: Развиващият се глобализационен процес се съпровожда с предизвикателства, в резултат на характерните особености в културно-цивилизационното развитие на нашето човешко общество проявяваща се на настоящият етап. Това е ефекта от два взаимно свързани фактора: изначалното единство на света в който живеем като даденост, и все по-високата степен на познание за съществуващите връзки и взаимодействия в процеса на нашето развитие. Това формира необходимостта от разработване на стратегии за сигурност, които да позволят адаптиране на общественото развитие в новата система на взаимоотношения.

Ключови думи: Глобализация, предизвикателства, взаимодействие, стратегия за сигурност, адаптация, система.

Abstract: The evolving globalization process is accompanied by challenges as a result of the peculiarities of the cultural-civilization development of our human society at the present stage of the development. This is the effect of two interrelated factors: the primordial unity of the world in which we live as a given, and an ever higher degree of knowledge of the existing ties and interaction in our development process. This forms the need to develop security strategies for the adaptation of social development to the new system of relations.

Key words: Globalization, challenges, interaction, security strategies, adaptation, system.

Една от характерните особености в културно-цивилизационното развитие на човешкото общество, проявяваща се на настоящият етап е глобализацията. Това е ефекта от два взаимно свързани фактора: от една страна единството на света в който живеем, като даденост и едновременно все по-високата степен на познание за съществуващите връзки и взаимодействия в процеса на нашето развитие. От друга страна, в резултат на нашето цивилизационно развитие става възможно да реализираме социално-обществените си взаимоотношения извън установените географски граници и културно-исторически различия.

В този контекст се налага извода, че ние (хората) изучавайки светът около нас в неговото многообразие и взаимна свързаност установяваме, че светът е глобален по своята същност и по-нататък прилагаме това в интерес на нашето развитие. Следователно колкото по-вече знания и опитност придобиваме за света^[1], толкова повече възможности придобиваме за нашата физическа и социална адаптация. Предвид многообразието на света, ние търсим решения в различни области: околна среда, ресурси и

научно технологични възможности за тяхното използване, икономически и финансови механизми за социално управление. Тези области по своята същност са се формирали като структурни елементи при изграждане на дългосрочни визии и стратегии за развитието ни, чрез национални, регионални и съюзни подходи. Това е причината да търсим непрекъснато решения на съществуващото предизвикателство изразяващо се в създадените възможности за развитие и стремеж за запазване на националните културно-исторически ценности и интереси. Тези противоречиви на пръв поглед въпроси се решават при разработване на стратегиите за развитие на националните държави, отделно взети или свързани в регионални съюзи.

Изложеното по-горе формира необходимостта от анализ и разработване на стратегии за сигурност, които да позволяват адаптиране на общественото развитие в глобализиращият се свят. За тази цел предлагам в процеса на разглеждане на темата да приемем следния илюстрационен структурен модел на две основни понятия в областта на сигурността: „среда за сигурност” и „сигурност”, елементите на които са изброени в йерархична последователност.

Първото понятие е „Среда за сигурност”: Разглеждаме два илюстрационни модела – на фиг.1 обща структура, а на фиг. 2 – модел на регионална сигурност^[2].

Фиг. 1. Среда за сигурност-общ модел

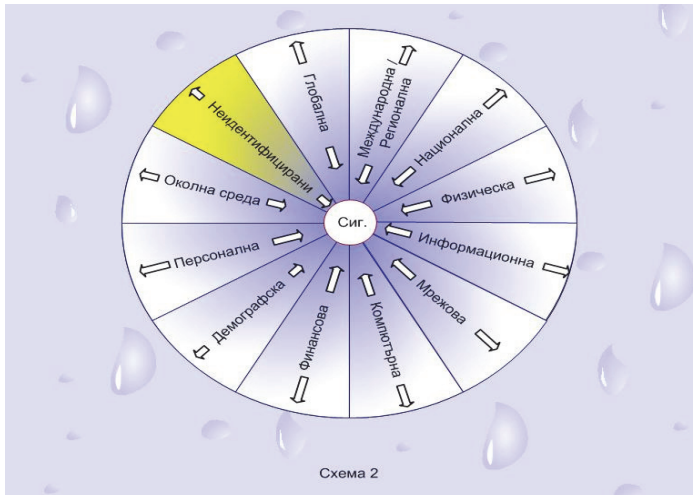
Фиг. 2. Среда за сигурност – регионална

Ядрото на средата за сигурност са хората (фиг.1, елемент1), а в регионалната среда (фиг. 2) – държавите от региона, което недвусмислено показва пряката взаимна зависимост на двете структури. Спояващият/организиращият фактор за обществото са ценностите и формираните от тях интереси (фиг.1, елемент 2), които се разделят на непреходни и преходни (резултат от реализиране на определен етап). Развитието е свързано от една страна с необходимост от ресурси (фиг.1, елемент 3), а от друга с необходимостта за защита на обществото/сила (фиг.1, елемент 4) от възможни опасности и заплахи.

Анализът на гореизложените структури налага следните изводи при формиране на дългосрочни визии и стратегии за развитие: първо, йерархичната взаимна зависимост на отделните елементи на средата за сигурност (фиг.1) налага дефиниране и ясно разграничаване на непреходните ценности и интереси от тези формиранни за реализиране на определен етап от развитието; второ, в средата за регионална сигурност (фиг.2), реализирането на национално развитие е невъзможно без ясен национален модел (стратегия) на средата за сигурност. Липсата на национално дефинирана и

йерархично изградена среда за сигурност създава тенденция за нейното „разтваряне” в регионалните компоненти/други държавни образувания (фиг.2) .

Второто понятие „Сигурност”, независимо от провежданите до момента анализи за използване на различни нива и популяризираните твърдения, че за сигурността няма точно определение, ние ще използваме както бе казано по-горе, структурният модел изобразен на фиг. 3.

Фиг. 3. Структура на сигурността

Този модел ни дава възможност да дефинираме сигурността като динамично състояние на системата от структурни елементи с приемлива за обществото динамика на промяна както на отделните елементи, така и на системата като цяло. Трябва да отбележим, че „неидентифицираните” елементи са едни от най-големите предизвикателства в поддържане устойчивостта на системата сигурност на различните нива.

От изложеното по-горе се определя сложността в изграждането и поддържането на единната глобална сигурност в среда формирана на основата на различни национални, а в последствие и регионални съюзни интереси и ценности. Тази задача се решава чрез създаване на стратегии за сигурност, като взаимната зависимост определя и определена степен на самостоятелност при реализиране на националните стратегии. При това, следвайки горе разгледаните модели (фиг.1 и фиг.2) можем да направим следните изводи:

- колкото по-самостоятелна е дадена държава във възможностите си за ресурсно осигуряване (фиг.1, ел. 3) толкова по-самостоятелна е в изграждане на възможности за защита (фиг.1, ел. 4) и достатъчно категорично са дефинирани националните интереси в т.ч. и непреходните. Или казано в системата на йерархичното построение на елементите – държава имащата възможност и технологично е в състояние да осигури развитието си сплотява поданиците си чрез ясно изразени национални ценности.
- малките държави, в системата на глобализирано ресурсно осигуряване и невъзможност да изградят самостоятелна ефикасна система за защита на ценностите и интересите си, са принудени да развиват съюзни^[3] подходи, които както видяхме на фиг.2, изискват създаване на единни съюзни елементи на средата за сигурност, от

които ресурсните възможности и възможностите за защита (фиг.2, ел 3, ел.4) са разбираеми и се приемат. Сериозното предизвикателство за тези държави е дефинирането на непреходните национални ценности, формиране на интереси и тяхното интегриране в приетите съюзни такива.

Като резултат големите икономически развити държави са в състояние да налагат и абсорбират елементи от сигурността на други държави, които са ги избрали за съюзници. В качеството си на такива те изискват създаване на съюзни елементи (фиг.2 елементи 3, 4) с по-голяма относителна тежест от националните в това число в системата на националните интереси.

С въвеждането на тези понятия за настоящия етап на развитие бихме могли да възприемем по-ясно съществуващите анализи и заключения по отношение еволюцията на концепцията^[3] за сигурността, която е предмет на изучаване и обсъждане. По своята същност концепцията за осигуряване възможностите на обществото, държавата и отделния човек за развитие (фиг.1) формира системна обобщаваща идея за изграждане на съставните елементи или с други думи създаване областта за сигурност. От друга страна, доколкото концепцията за сигурност сама по-себе си не е документ за управление, то тя се явява основата за реализиране на политическите амбиции на управляващите в системата на стратегическо планиране разработващи концептуални документи – „доктрини”. Изследователите определят концепциите, доктрините, като стратегическо дългосрочно планиране.

Разглеждайки по-горе (фиг.1 и 3) структурата на понятията сигурност и среда за сигурност виждаме, че ядрото/ползвателя на сигурността са хората и доколкото самите ние изграждаме и едновременно с това променяме елементи на тази среда, то на определени етапи плановете ни (стратегии и доктрини) трябва да се променят. В този контекст стратегиите, които насочват фокусът на социалните усилия в идентифицирани направления на определен етап се определят като средносрочни, като към тях се отнасят „стратегии за национална сигурност”. В този контекст е и обобщението на Хелмут фон Молтке, че „*Стратегията е продължение на първоначално водещата мисъл в съответствие с променящите се условия*”.

От изложеното по-горе е разбираема появата и промените в стратегиите за национална сигурност в света, които изследователите разглеждат на отделни етапи в зависимост от обществено политическата среда. До средата на XX век, термина сигурност се асоциира със способността за военна защита. Краят на втората световна война е съпроводен и с технологично обновление на средствата за водене на война – ядрено оръжие^[4], което става част от военния арсенал на двата военно-политически блока (НАТО и ОВД)^[5], което води до промяна на концепцията за водене на война, а от там и на стратегиите за национална сигурност. От тази гледна точка, създадения двуполусният модел на организиране на света предполага и по своята същност „държи” националните стратегии за сигурност в системата на върховенството на „военната безопасност”, на която се „подчиняват” основните жизнено важни въпроси (икономика, култура, образование, индустрия и други елементи). Тук би трябвало да отбележим, че в сравнително балансираните взаимоотношения между двете системи/блока/ основните по своята същност промени са във военното противопоставяне, което предизвиква промени във военните доктрини и стратегии.

Краят на студената война, разпадането на двуполярния свят и формиране на еднополярен свят, доминиран от САЩ като глобална сила предизвика дълбока качествена промяна в целия свят. Най-дълбоки се оказват промените в страните от раз-

пусналият се социалистически блок^[6], които с решение от 31 март 1991 год. на политическите си ръководители се оказват извън-системни елементи. От една страна са разрушени съществуващите съюзни стратегия и доктрина, а от друга – не са изградени собствени (извън съюзните) национална доктрина и стратегия. Приемайки демократичния модел на развитие и пазарната икономика в Европа, бившите социалистически страни навлизат в период на трансформация изискващ собствени национални концепция, доктрина, стратегия. Без да навлизаме в задълбочено изследване на този процес, можем да кажем че за нашата страна изграждането на средата за сигурност в новите условия^[7] се полага през 1990 год. с промяна в Конституцията^[8] (основния закон) от 1971 год., а впоследствие свикване на Велико Народно събрание приемане на новата Конституция, 13.07.1991 год. До каква степен са дълбочинни промените в социално политическата система на страната ни говори факта, че едва през 2011 год. успяваме да приемем Стратегия за национална сигурност, която позволява да се *фокусират националните усилия на съществуващите вероятни предизвикателства в средносрочен план.*

Ако разгледаме САЩ, приета като държава с установена демокрация, с разпадането на двуполарния свят тя продължава своята концепция за глобално влияние, но през 1991 год. внася промени в стратегията си за национална сигурност^[9], които отразяват промените настъпили в геополитически мащаб. Според обобщението^[10] на основните съждения в стратегията ясно се дефинира новата среда за сигурност и структурата на сигурността: *„Както и при своите предшественици, американско-съветската връзка е по необходимост отправна точка на всеки анализ на стратегическите варианти на САЩ. Докладът от август 1991 год. обаче разширява определението за национална сигурност, като полага съгласувани усилия за разширяване концепцията за национална сигурност, така че да включи икономическото здраве въпреки че не включи адекватно обсъждане на прилагането на тази концепция. Докладът от 1991 год. премести фокуса на военната подготовка от пряката конфронтация със Съветския съюз към регионалните конфликти. Той повдигна въпроса за формата на бъдещото ядрено възпиране, опитвайки се да превърне усилията за оръжеен контрол от изток-запад на север-юг. По този начин доклада обхваща четири стълба: възпиране и защита; предно присъствие; отговор на кризи, както и способността бързо връщане към системата базирана на заплахи, ако е необходимо („ние трябва да сме в състояние да се съсредоточим по-вече върху усъвършенстването на сигурността- в развиващият се свят, по-вече в политически, социален или икономически смисъл отколкото военен.“^[11]*

Тук бихме могли да обобщим, че в сравнително устойчивата и еднотипна динамика (предимно във военната област) на средата за сигурност на двуполарния свят (до 1989-1991 год.) стратегиите за национална сигурност на САЩ и Съветския съюз, като основни „съдържатели“ са считани за устойчиви. Промяната се е концентрирала предимно във военните стратегии, чийто елементи (военните способности) са били обект на промяна. Второто, което е по-важно – нито една от двете системи не е била готова за настъпилите „внезапни“, макар и преследвани през годините промени, в резултат на разрушаване на двуполарния свят поради което промяната на стратегиите се извършва постфактум на настъпилите промени. По отношение на Р България (приела официални своята стратегия за национална сигурност едва през 2011 год.), това е вероятната причина за политическите „маневрирания“ и отсъствие на съществен напредък през този период.

Както вече сме разглеждали, в утвърдения с мълчаливо съгласие период на едноличното лидерство на САЩ се формира многополярен свят с няколко центъра-

Индия, Китай, Русия. Тези центрове изграждат своя мрежова структура в областта на икономическото си развитие (БРИКС, ШОС, ЕАЭС) за по-гъвкаво взаимодействие с вече утвърдените политически и икономически системи на Европейския съюз (ЕС) и САЩ. Това променя отново принципно геополитическата среда и геостратегическите концепции на страните.

Ако възникналите през този период военни конфликти в различни райони на света срещу диктаторски режими определяните като „цветни революции” можем да обясним с положенията на Стратегията за национална сигурност на САЩ (разглежданата по-горе), то проявленията на много полярни свят в определена степен се игнорират. На 70-та юбилейната сесия на Общото събрание на ООН^[12] макар и изслушани, но не бяха разбрани изявленията на ръководителя на Иран Хасан Рухани, Китайския ръководител Си Дзи Пин^[13] и Президента на Русия Вл. В. Путин^[14] в контекста на формиращите се нови взаимовръзки. Като потвърждение на гореизложеното съждение за „неразбиране” или може би „не приемане” на новите условия е изказването на Президента на САЩ, Барак Обама^[15] в което той традиционно подчертава надмощието на САЩ, като световна военна сила привързаността си „на силна демокрация и изграждане на международен ред”.

В последващия на 2014 год. период, когато са създадени условия за промяна на политическата система в Украйна, масираната имигрантска вълна в Европа от близкия и средния изток, Афганистан по същество настъпва несъответствие стратегиите и доктрините на участниците в този процес. В Националната стратегия за сигурност на САЩ^[16] са затвърдени като водещи лидерството на САЩ и пътя по който то ще се осъществява.

„Всяка успешна стратегия за гарантиране на безопасността и интересите на американския народ и повишаване на нашата национална сигурност трябва да започнат с неоспорима истина – Америка трябва да води. Силното и устойчиво американско лидерство е от съществено значение за международния ред основан на правила, които насърчават глобалната сигурност и просперитет, достойнството и човешките права на всички хора. Въпросът никога не е дали Америка трябва да води, а как водим.

В чужбина демонстрираме, че докато ние ще действваме едностранно срещу заплахи за нашите основни интереси, ние сме по-силни, когато мобилизираме колективни действия. Ето защо ние водим международни коалиции да се изправим пред острите предизвикателства, породени от агресията, тероризма и болестите. Ние ръководим над 60 партньори в глобална кампания за разрушаване и в крайна сметка да победим ислямската държава (ISIL) в Ирак и Сирия, включително като работим за прекъсване на потока на чуждестранни бойци в тези страни, докато продължаваме да оказваме натиск върху Ал Кайда. Ние водим в глобалното усилие да спрем смъртоносното разпространение на вируса „Ебола” при неговия източник.”^[17]

По-нататък е отразена появилата се вече промяна по отношение на Русия: *„В близко бъдеще с нашите европейски съюзници ние ще усилваме прилагането на строги санкции на Русия за налагане на разходи/икономически натиск и възпиране на бъдещата агресия. Докато отговаряме на тези предизвикателства, ние преследваме исторически възможности”.*

Като естествен резултат и принос към стратегията за национална сигурност на САЩ е разработена и приета (юни 2015 год.) Национална отбранителна стратегия^[18], която „се занимава с необходимостта от противопоставяне на ревизионистките държави, които са предизвикателство към международните норми, както и насилнически

екстремистки организации^[19] (HEO/VEOs), които подкопават транс-регионалната сигурност.” По отношение на реализацията на стратегията за глобално лидерство, във военната стратегия се подчертава, че многобройните коалиционни усилия са резултат от „укрепване на нашата глобална мрежа от съюзници и партньори. Тази интегрирана стратегия ни налага да провеждаме синхронизирани операции по целия свят”

В Стратегията за национална сигурност на Русия^[20], 31 декември от 2015 год. тя се определя като „документ за стратегическо планиране, определящ националните интереси и стратегически национални приоритети на Руската Федерация, целите, задачите и мерките в областта на външната политика, насочени към укрепване на националната сигурност на РФ и осигуряване на устойчиво развитие на страната в дългосрочна перспектива.”

Стратегията отразява „възраждащите се традиционни руски духовно нравствени ценности...Налице е консолидация на гражданското общество около общи ценности, формиращи основата на държавата, като свобода и независимост на Русия, хуманизъм, междунационален мир и съгласие, единство на културите на многонационални народи на РФ, уважение на семейните и етническите традиции, патриотизма”. Следвайки националните си цели, в стратегията са дефинирани новите заплахи за сигурността произтичащи от „противодействието на САЩ и техните съюзници, стремящи се запазят своето доминиране („лидерство”, редакция на автора) в световните процеси.” и което е много показателно, стратегията поставя като заплаха „реализиращата се от тях (САЩ и техните съюзници – бележка на автора) политика на сдържане на Русия предвиждаща оказване върху нея на политически, икономически, военен и информационен натиск.”

И тук в развитие на основните положения на Стратегията за национална сигурност на РФ, е разработена и приета Военна доктрина^[21], където са „отчетени основните положения на Концепцията за дългосрочно социално-икономическо развитие на РФ в периода до 2020 год., Стратегията за национална сигурност на РФ до 2020, а също съответните положения от Концепцията за външна политика на РФ, Морската доктрина на РФ до 2020 год., Стратегията за развитие на Арктическата зона на РФ и осигуряване на националната сигурност до 2020.” Решаващите стратегически цели на сигурността със военни мерки според доктрината ще става „само след изчерпване възможностите за въздействие с политически, дипломатически, правни, икономически, информационни и други инструменти от ненасилствен характер”. В доктрината е предвидено основните положения да могат да бъдат уточнявани, „при промяна характера на военните опасности и военни заплахи, задачите в областта на осигуряване отбраната и сигурността, а също и условията на развитие на РФ”

Стратегията за национална сигурност на Република Полша от ноември 2014 год.^[22], заменя тази приета през 2007 год. За разлика от горе-разгледаните примери (САЩ и РФ), Полша е една от държавите в Европа, които преминават период на национално утвърждаване и търсене на свое изява и самостоятелно „лице” в съюзните структури на Европейския съюз (ЕС) и НАТО. Географски непосредствено разположена със кризисна Украйна, предполага тя най-бързо да промени своята стратегия, „идентифицирайки националните интереси и стратегически цели в областта на сигурността в съответствие с принципите и ценностите съдържащи се в конституцията.” Едновременно с това в документа изрично е подчертано, че „сдържането е в съответствие със стратегите на северноатлантическия съюз (НАТО) и Европейския съюз (ЕС), като и с стратегическите документи за развитие на управлението на системата, особено в средно-срочен план за национално развитие.” По отношение на Руската Федерация, документът я определя като съсед с който „счита

да развива както двустранни взаимоотношения, така и такива във форматите на „НАТО-Русия“ и ЕС-Русия, в условията на пълно зачитане на международното право, включващо суверенитет и териториална цялост на държавите, както и свобода да избират техен път на развитие, политически и военни съюзи”.

Едновременно с това влиза в сила и новата национална отбранителна стратегия, чиято цел е „да разкрие опасностите към регионалната сигурност причинени от два фактора: военните действия в Украйна и засилената конфронтационна политика от страна на Русия”^[23].

Република България, както вече споменахме по-горе приема своята Стратегия за национална сигурност през 2011 год.^[24] с хоризонт (валидност) до 2020 год. в резултат на което се създават възможности за разработване на останалите стратегически документи. По отношение на външните заплахи е разработена и приета Национална отбранителна стратегия през 2011 год., която е обновена през 2016 год. Остава въпросът за синхронизиране на Стратегията за НС и Националната отбранителна стратегия, който от разгледаните по-горе примери е решен в съответствие със системния порядък на документите.

Разсъждавайки в системата на промяната на йерархичните елементи на средата за сигурност и сигурността, възниква въпроса за степента на валидност на стратегиите за сигурност – в конкретния случай стратегиите за национална сигурност

Очевидно, от разгледаното до момента бихме могли да кажем, че военна сигурност като еманация на концепцията за сигурността, характерна за отминалите периоди в това число и „студената война” не позволява на обществото своевременно да се подготви и отговори на проблеми в другите области (икономика, политика, образование). Концептуалното разбиране на сигурността, като синергия от степента на изграждане на отделните елементи, следейки за устойчивостта на динамиката на техните промени и отношението на обществото към тях е ключово. Тази концепция изисква създаване на механизми под формата на политики, които определят как да се изградят елементите на националната сигурност и средата за сигурност и да определят не само настоящото/текущо състояние, но степента на синергия/общото проявление на сигурността. От друга страна е необходим механизъм за анализ на състоянието и възможните тенденции развитие на динамиката на взаимната връзка на националните, регионални и глобални елементи, като фактори.

Ако се върнем на стратегическите документи Р България от една страна няма промяна в Стратегията за национална сигурност, независимо че:

А) Промяната в елементите на сигурността и степента на тяхната динамика на промяна стават неприемливи.

- пропуснатите икономически ползи в резултат на икономическите санкции налагани от ЕС на Русия;
- очевидна липса на синхронизация в политиката на ЕС (противоречия между отделни държави) по отношение на имигрантите – разпределение и политики на интегриране. Очакването на централизирани решения и указания какво да се прави;
- излизането на Великобритания от ЕС и възможните последствия в национален план (образование, търговско-икономически отношения, двустранни перспективи)
- липса на ясна национална политика по отношения на държави извън ЕС в новите условия.

Б) Средата за сигурност.

В резултат на промените в геополитическата среда и недостатъчната степен на изграждане на елементите на националната сигурност по описаните по-горе причини (А):

- липсват достатъчно ресурси за развитие на хората в националната държава, което не позволява да се реализират поставените цели от стратегията.
- съществува тенденция за демографски срив, който пряко ще се отрази на:
 - Националните отбранителни способности (фиг1, елемента „отбрана” 4.), а от там и на съюзния ни принос (фиг 2, ел.5);
 - Засилването и превеса на съюзните отбранителни способности (фиг.2 ел.5) над националните (фиг.2, ел.4) създава сериозни тенденции за невъзможност за реализиране на „Националните и секторните приоритети и политики за сигурност са насочени към защитата на националните интереси, като се отчита динамиката на средата за сигурност при оптимално разпределение на ресурсите за постигане на ефективно управление на системата за сигурност”^[25]

От друга страна приетата през 2011 год., Национална отбранителна стратегия е актуализирана и приета през 2016 год. При това тук, наред с ново идентифицираните дестабилизиращи фактори са включени: „кризата в Украйна и нарастващото прилагане на асиметрични и хибридни действия”; ролята на проявяващите се проблемни области в ЕС (бежанският и миграционен поток, Дъблинското споразумение за отговорността по предоставяне на убежище.), значението на Черноморския регион.

Тези два факта създават впечатление за „пренебрегване” или negliжиране водещата роля на Стратегията за НС и придържане или връщане към стратегията за сигурността чрез военна сила в системата на съюзна сигурност?! Липсата на политическа воля за системен анализ, оценка и адаптиране чрез актуализиране на стратегическите документи в конкретния случай ни налага да „следваме” стратегиите на други държави (съюзниците). Така на практика изглежда механизма за промените в Националната отбранителна стратегия.

С оглед на изложеното по-горе и формулирането на определени изводи възниква въпроса, кои и как да бъдат определени индикаторите за адаптиране на дадена стратегия? Това е обект на отделно изследване, но изчакването да се случи дадено събитие, което да промени стратегията ни, както последните два – мигрантският поток и кризата в Украйна е показател за липса на единна национална стратегия на определен етап. В такива случаи, както се е наложило в практиката за стратегия се приема политическата платформа на управляващата политическа сила, което в сложните между-държавни отношения дори и в съюзен формат, както е ЕС създава възможности за следване на чужда на националните интереси стратегия. Ето защо е необходима и национална изследователска и аналитична дейност за текущото състояние и възможните тенденции в развитието на всеки един елемент от сигурността и средата за сигурност с отчитане на неговото отражение върху синергията на системата, която би дала възможност да се определят тенденциите. Тези тенденции могат да бъдат един от индикаторите/критериите за необходимостта от осъвременяване на действащата стратегия.

В последните десетилетия, следвайки глобализационните възможности в държави характеризирани със собствени дългосрочни стратегии, като Великобритания, Китай, САЩ, Русия, Турция^[26] от една страна се съсредоточават усилия върху създа-

ване изследователски центрове чиято функция е не само да бъдат репродуцирани факти в интерес на действащата политика, а и да дават възможни контекстни сценарии в регионален и глобален мащаб.

Определянето на индикатори за промяна на стратегията за национална сигурност се явява ключова задача, която е обект на отделно изследване, в съответствие с приетия общо политически курс на държавата.

Литература

1. Под това понятие разбираме Вселената в нейното проявление.
2. Използван е ЕС, като пример за регионална структура.
3. Полк.(ор), доц. д-р Павлов Н.П „Терминология на сигурността и отбраната”, ВА „Г.С.Раковски”<http://drugi.dokumentite.com/art/svityk-lekcii-po-sigurnost-i-otbrana/47>
4. Използването на две атомни бомби от САЩ на 6 и 9 август 1945 год. срещу Япония (Хирошима и Нагазаки).
5. Военно-политически съюзи създадени за военна защита на двете системи: Северно атлантически съюз (НАТО)-април 1949 год. под ръководството на САЩ. Организация на Варшавския договор (ОВД) – май 1955 год, чиято основа е сключения във Варшава, Полша Договор за приятелство, съдействие и взаимомощ между социалистическите страни. 1955.
6. https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B0%D1%80%D1%88%D0%B0%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8_%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80
7. Обществено-политическата обстановка след 10 ноември 1989 г.
8. <http://www.parliament.bg/bg/19>, 15:08, 31.08.17
9. <http://nssarchive.us/NSSR/1991.pdf>, 10:13, 01.09.17
10. <http://nssarchive.us/national-security-strategy-1991/>, 10:30, 01.09.17
11. <http://nssarchive.us/NSSR/1991.pdf>, стр.8, 10,52:, 01.09.17
12. <https://www.youtube.com/watch?v=pSA2u5jZvy4>, 11:58, 01.09.17
13. <https://www.youtube.com/watch?v=UBPS63MK5yk>, 12:00, 01.09.17
14. https://www.youtube.com/watch?time_continue=18&v=wtP5IEHhfq8, 11:40, 01.09.17
15. http://www.expert-bdd.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1733:2015-10-03-23-20-51&catid=17:--&Itemid=36, 11:37, 01.09.17
16. <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf>
17. <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf>, стр.1, 11:20, 7.9.2107.
18. http://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/2015_National_Military_Strategy.pdf, 13:26, 7.9.17
19. Violent extremist organizations (VEOs)
20. <https://rg.ru/2015/12/31/nac-bezopasnost-site-dok.html>, 11:32, 7.9.2017
21. <https://rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html>, т.4 13:45, 7.9.17.
22. https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/NSS_RP.pdf, 12:06, 7.9.2014.
23. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2821857/Poland-upgrades-defense-plan-Ukraine-conflict.html>, Mail Online, Poland unveils its new national defense strategy addressing Russia's „policy confrontation”.
24. Стратегия за национална сигурност, 2011.
25. Стратегия за национална сигурност, 2011, т4.
26. Имената на страните са по азбучен ред.